

Rapport

---

efter kvalitetsgranskning av förskolans arbete
med det förstärkta pedagogiska uppdraget vid
Sunnanängs förskola Örnsköldsvik kommun

Innehåll

Inledning

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget under hösten 2011 och våren 2012. Granskningen vid förskolan Sunnanäng i Örnsköldsviks kommun ingår i detta projekt. Syftet med Skolinspektionens kvalitetsgranskningar är att granska kvaliteten i skolväsendet och bidra till utveckling genom att lyfta fram viktiga utvecklingsområden.

Förskolan Sunnanäng besöktes den 21 till 23 november 2011. Ansvariga inspektörer har undervisningsråd Eva Edlund och utredare Karin Nilsson varit. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget, genomförs i totalt 28 kommunala förskolor och 14 fristående förskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de förskolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra förskolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Resultat

Om förskolan i Örnsköldsvik kommun

I Örnsköldsviks kommun finns 41 kommunala förskolor och 11 fristående förskolor. Föregående år fanns totalt 2335 barn i förskolans verksamhet. Barnantalet i kommunen har minskat de senaste tre åren. Skolverkets statistik visar att 79 procent av alla 1-5 åringar gick i förskola i kommunen, samt ytterligare sex procent i annan pedagogisk omsorg, under år 2010.

Det finns sex skolområden i Örnsköldsviks kommun med förskolor och grundskolor. Förskolecheferna ingår i skolområdets ledningsgrupp tillsammans med rektorerna och de träffas två gånger i månaden. Från och med denna höst träffas också förskolecheferna tillsammans med utvecklingschefen på bildningsförvaltningen i kommunen en eftermiddag per månad. Det är i den gruppen diskussioner förs om hur implementeringen av förskolans reviderade läroplan ska genomföras. I Örnsköldsviks kommun är implementeringen av förskolans läroplan i sin linda. Personalen har fått läroplanen för inläsning.

I kommunen har 65 procent av förskolepersonalen pedagogisk högskoleutbildning.

Förskolan Sunnanäng

Sunnanängs förskola ligger utkanten av Örnsköldsvik, cirka fem kilometer från centrum i bostadsområdet Domsjö. Förskolan består av fem avdelningar, med barn i åldrarna 1–5 år. Varje avdelning har åldersgrupper, två avdelningar med ett och två åringar, en avdelning med treåringar, en avdelning med fyraåringar samt en avdelning med femåringar. En av avdelningarna är ett provisorium och ligger lite avskilt från resten av förskolan, men i samma byggnad. Alla avdelningar är åldershomogena. Totalt är 87 barn inskrivna på förskolan. På förskolan finns barn med annat modersmål än svenska. Förskolan har totalt 16 personal (13,6 tjänster) som arbetar i barngrupp, varav 12 är förskollärare. På förskolan finns två förskollärare som förskolechefen har utsett till kontaktpersoner i pedagogiska frågor. Därutöver har förskolan tillgång till en specialpedagog som även arbetar inom grundskolan, samt en habiliteringsassistent som en extraresurs på två av avdelningarna.

Förskolans lokaler är gamla och slitna och finns i samma byggnad som Sundskolan. Enligt förskolechefen är lokalerna inte anpassade för verksamheten. Exempelvis äter barnen lunch i samma lokal som målarrummet, vilket innebär en del iordningställande för personalen. På den avdelning som ligger en bit bort från de övriga är toalett, hall och kök på olika sidor av en korridor, vilket inte är ändamålsenligt eftersom personalen inte har överblick över verksamheten.

Utemiljön består av både gräsytor och en asfalterad skolgård. På ena sidan finns det rikligt med redskap gungor, flera lekhus, rutschkana, klätterställningar med mera. Genom gården rinner en liten bäck som kan användas i barnens lek. Intill gården finns ett skogsparti som används av personal och barn för olika lärandesituationer.

Förskolans femåringar äter frukost och lunch i skolans matsal. De övriga barnen äter frukost, lunch och mellanmål på respektive avdelning. Personalen hämtar matvagnarna från skolans matsal.

Vid Skolinspektionens besök utses en fokusavdelning för observationer. På avdelningen finns totalt 23 barn alla i åldern fyra år, och personal som alla har förskolläroutbildning. Avdelningens lokaler består av fem rum, tre mindre och två större.

Förskolans pedagogiska arbete med barns utveckling och lärande

---

*Skollagen¹ och läroplanen för förskolan² anger att förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Förskolan ska, varhelst den anordnas, arbeta för att nå målen för den pedagogiska verksamheten. Lärandet ska enligt läroplanen baseras på samspillet såväl mellan vuxna och barn som mellan barnen. Läroplanen har förtydligats, särskilt i avsnittet om utveckling och lärande som lyfter fram **språk och kommunikation, matematik, samt naturvetenskap och teknik** som områden där förskolan ska arbeta med barns utveckling, lärande och förmågor. Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen, samt att skapa och kommunicera med olika uttrycksformer. Detta inbegriper också att forma, konstruera och använda material och olika tekniker och utforska teknik i vardagen. Förskolan ska också medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp.*

Forskning och beprövad erfarenhet³ visar att barns samarbete tenderar att vara mest effektivt för förskolebarnens lärande. Det gäller såväl sociala färdigheter som annat lärande. Forskningen pekar på att en viktig uppgift för pedagogerna är att skapa ett klimat och en styrning som främjar samarbete, en gynnsam språkutveckling, begreppsförståelse och kommunikation. Goda erfarenheter av matematik antas ha betydelse för barns framtida attityder till ämnet, men också för studieframgång senare i livet. För en god lärmiljö krävs utöver goda strukturella betingelser, en medveten pedagogik och ett intresse för matematik bland personalen. De tidiga åren menar forskare är en kritisk ålder då barn behöver få erfarenheter att lägga till grund för begreppsutveckling och fortsatt intresse för området. Internationell forskning visar att pedagogik med naturvetenskaplig inriktning i förskolan kan vara en möjlighet att tidigt påverka barnens attityder till naturvetenskap i positiv riktning och att påbörja inläringen av naturvetenskapliga begrepp och tänkesätt.

---

¹ Skollagen 2010:800

² Läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010. Skolverket

³ Se t ex litteraturoversikten för granskningen av förskolan på www.skolinspektionen.se

Personalen arbetar för att anpassa inomhusmiljöerna utifrån barnens aktiviteter och de värnar om att försöka skapa ett gott klimat för alla barn. Personal och förskolechef anser att Sunnanängs förskola är "fem förskolor i en". Det finns inte någon samverkan mellan de olika avdelningarna. En orsak som anges till detta är att lokalerna är utspridda i skolan. En annan orsak är de stora barngrupperna som, enligt personalen, innebär att omsorg om barnen tenderar att ta ett större utrymme än lärandet.

På fokusavdelningen kan Skolinspektionen ta del av ett exempel på hur förskolan arbetar för att utveckla barnens självständighet och tillit till sin egen förmåga. Ett exempel är vid matsituationen då barnen får ta för sig mat vid ett uppdukat buffébord istället för att maten serveras vid barnens bord. Buffébordet är anpassat till barnens höjd. Personalen finns som stöd och uppmuntrar barnen att ta för sig och smaka av allt som bjuds. Tidigare gick barnen till skolans matsal som ligger en bit bort i korridoren, men det fungerade inte så bra, därför gjordes denna lösning.

Enligt läroplanen för förskolan ska miljön vara öppen, innehållsrik och inbjudande. Skolinspektionens uppfattning är att det finns begränsat med material, framförallt på fokusavdelningen, vilket bekräftas av personalen. På Sunnanängs förskola byter en av personalen arbetslag varje år. Ibland tar personal med sig material till den nya avdelningen. Detta innebär att det kan bli brist på material på någon avdelning.

Mycket av det material som finns på fokusavdelningen är uppdelat i olika rum. Rummen är indelade efter olika funktioner; ett målar- och skapande rum, ett bygg- och konstruktions rum, ett roll- och omklädningsrum, en samlingshörna där barnen kan sitta och läsa eller göra andra liknande aktiviteter. På låga hyllor och golv finns sparsamt med lekmaterial.

Det material som finns är mestadels färdigproducerat lek-och förbrukningsmaterial. På fokusavdelningen kan Skolinspektionen inte se något återanvändningsmaterial, inte heller något vardagstekniskt material. På de andra avdelningarna finns det material för återanvändning i form av pinnar, kottar, mjölkförpackningar mm. Inomhusmiljön känns torftig och sliten. Delar av förskolan har drabbats av en vattenskada på grund av ett läckande tak i ett rum. Dagen före Skolinspektionens besök påbörjades reovering av ett rum i förskolan medan verksamheten fortgick som vanligt. Rummet var inte avstängt och inte heller inplastat. I rummet togs mögelskadad takisolering bort som sedan byggnadsarbetarna bar genom ett av rummen där barnen hade sin samling. Enligt Skolinspektionen är inte detta förfaringsätt förenligt med god lärandemiljö. Renoveringen är numera åtgärdad och slutförd.

Utomhusmiljön består av en väl tilltagen gård med många olika lekredskap såsom gungor, klätterställningar, lekhus sandlådor mm. Det finns även cyklar och annat lekmaterial för utomhusbruk att tillgå för barnen. Enligt förskolechefen behöver dessa lekredskap rustas upp och i viss mån även bytas ut. Förskolechefen och personalen uppger att de får kämpa mycket för att få förbättringar gjorda såväl inom- som utomhus. De på-

pekar också att gården är mörk och behöver mer belysning så att barnens utevistelse blir säkrare. Den stora ytan gör att det blir svårt för personalen att ha uppsikt över barnen.

Språk och kommunikation

På fokusavdelningen är det sparsamt med material som anknyter till språk och kommunikation. Vid de observationer som Skolinspektionen gör kan vi se några pussel, spel, mm. I taket hänger bokstäver, och på väggen finns en plansch med alfabetet uppsatt. Det finns en läshörna där barnen kan välja den bok de önskar. Böckerna finns i backar på golvet så att barnen når dem. På en annan avdelning kan Skolinspektionen se betydligt mer material inom lärandeområdet språk- och kommunikation. Förutom ovanstående material finns handdockor, utklädningskläder, språklådor mm.

Vid Skolinspektionens besök observeras få inslag som anknyter till målen att barnen ska utveckla sin förmåga att kommunicera med andra barn, berätta, lyssna, ge uttryck för egna uppfattningar samt utveckla ordförråd och begrepp. Personalen uppger att rim och ramsor, sagoläsning, sånger, språklekar mm. är ett återkommande inslag. Skolinspektionens får ta del av en samling där barnen övar på julsånger. Barn och personal sjunger kända och okända julsånger. På samlingen ger de vuxna instruktioner till barnen. Ett samspel i dialogform mellan barn och vuxna sker i mindre omfattning. Ett annat återkommande inslag som anknyter till språk och kommunikation är att skolbarnen kommer in och läser sagor för förskolebarnen med syftet att få barnen nyfikna på nya böcker. Vid samlingar förekommer sånger och språklekar mm. Det finns barn som får extra språkträning med stöd av en förskollärare. Personalen har kompetensutvecklat sig i stödtecken och uppger att språkförståelsen har ökat hos barnen sedan de börjat använda teckenspråk som stöd.

Matematik

Vid de observationer som Skolinspektionen gör framträder inte lärandeområdet matematik så tydligt i verksamheten, förutom på en samling där vuxna och barn tillsammans räknar antalet personer som finns med. Det framkommer under intervjuerna att personalen utmanar och uppmuntrar barnen till att räkna. De använder matematik i naturliga vardagssituationer. Barnen är ofta med och dukar till lunchen. Då räknar barnen antal glas och tallrikar. Personalen säger att det lättare att använda matematik i vardagen jämfört med andra lärandeområden. Enligt personalen har de nu större fokus på matematik i arbetet och kan sätta ord på det de arbetar med. De har blivit mer medvetna nu jämfört med tidigare.

På fokusavdelningen är det sparsamt med material även inom detta lärandeområde. Det Skolinspektionen kan se är siffror med samma antal prickar som finns uppsatta på väggen, geometriska former, en plansch med begreppen stor-liten, bred-tunn mm. samt en klocka som hänger på väggen. På en hylla i ett av rummen finns ett fåtal matematikspel och matematikpussel. På en annan avdelning finns lite mer material som exempelvis kapsyler, knappar, flirtkulor och så vidare.

Naturvetenskap

Inom lärandeområdet naturvetenskap finns bland annat mål att sträva mot som ska ut-

veckla barnens förståelse för naturens kretslopp, naturkunskap samt kunnande om växter och djur. Förskolans utomhusmiljö med närhet till skogen och en mindre bäck inbjuder till ett naturligt lärande inom naturvetenskap, vilket personalen också säger att de ibland använder sig av. Vid den samling som Skolinspektionen deltar i finns inslag inom lärandeområdet naturkunskap. Alla barn ska tillverka en ljuslykta av en glasburk, och personalen visar barnen till en början hur de kan dekorera den. Därefter visar de hur ljuset i glasburken släcks genom att sätta på ett lock. Personalen samtalar med barnen om vad som händer när syret tar slut.

Det material vi såg på fokusavdelningen var dekorationer som hängde i taket i form av pinnar, kottar mm. samt en affisch med olika fågelarter. På hyllorna finns pussel och memoryspel. Även inom lärandeområdet naturvetenskap är det sparsamt med material.

På en annan avdelning finns presentationer av olika naturteman uppsatta. Ett exempel är byggandet av ett skatbo. Under en utevistelse blev några barn intresserade av skator som vistades på gården. De blev nyfikna på vad en skata äter och hur den lever. Detta var något som personalen fångade upp, och barnen har nu tillsammans med personalen byggt ett skatbo inomhus med hjälp av pinnar och grenar från naturen.

Även om förskolan genomför en del aktiviteter inom det naturvetenskapliga lärandeområdet uppger flera i personalen att de skulle behöva stärka sina kunskaper genom kompetensutveckling och ta del av aktuell och relevant litteratur inom området.

Teknik

Mål att sträva mot inom lärandeområdet teknik är förmåga att urskilja teknik i vardagen och utforska hur teknik fungerar. Under intervjuerna framkommer att teknik är ett lärandeområde som förskolan inte arbetar medvetet med.

Skolinspektionen kan inte urskilja något vardagstekniskt material i form av dator, cd-spelare och dylikt på fokusavdelningen. På en annan avdelning finns en isärplockad skrivmaskin och en gammal hastighetsmätare från en bil. Skolinspektionen konstaterar att materialet används i mindre omfattning i lärande syfte.

Skolinspektionen observerar inte någon utmanande dialog mellan vuxna och barn i syfte att stimulera barnen ytterligare i sitt lärande. Det framkommer vid intervjuerna att det fungerar olika mellan avdelningarna. På fokusavdelningen ägnas nu mycket av tiden till konflikthantering, därför menar personalen att det inte finns utrymme till att utmana barnen i den mån de önskar. Personalen uppger att de i stor utsträckning arbetar med att få barngruppen att fungera socialt. Skolinspektionen konstaterar att läroplansuppdraget inte fullt ut genomsyrar verksamheten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att verksamheten vid Sunnanängs förskola inte fullt ut är inriktad mot läroplanens lärandeområden. Flera av områdena kan identifieras i verksamheten men det är Skolinspektionens bedömning att lärandeområdena inte alltid är en medveten utgångspunkt i förskolan planering och utform-

ning. Förskolan behöver utveckla sitt arbete främst inom lärandeområdena teknik och naturvetenskap. Förskolan behöver även utveckla sitt arbete så att barnen ställs inför nya utmaningar, som stimulerar lusten att erövra nya färdigheter, erfarenheter och kunskaper. Vidare behöver förskolechefen se till att förskolans lärandemiljö utformas så att barnen får tillgång till en bra miljö och material för utveckling och lärande.

Anpassning och anknytning till varje barns kunskaps- & erfarenhetsvärld, behov och intressen

---

***Läroplanen** betonar att verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan och att den ska utgå från barnens erfarenhetsvärld, intressen behov och drivkraft att söka kunskaper. Förskolan ska ta hänsyn till att barn lever i olika livsmiljöer och att barn med de egna erfarenheterna som grund söker förstå och skapa sammanhang och mening. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grunden för den pedagogiska verksamheten. Barnens tankar och idéer ska tas till vara för att skapa mångfald i lärandet. Läroplansuppgiften innebär att barnen ska få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egen aktivitet öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter. Förskolans mål att främja lärande, förutsätter utifrån läroplanens intentioner, också en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande.*

***Skollagen** anger att utbildningen ska utformas utifrån grundläggande demokratiska värderingar såsom alla människors lika värde och jämställdhet. **Läroplanen** tydliggör att förskolan ska motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. Alla barn i förskolan ska också mötas av ett interkulturellt förhållningssätt.*

***Forskning och beprövad erfarenhet** visar att självkänsla och lärande påverkas positivt om barnen kan relatera nya kunskaper till de egna begreppsramarna och förstå de sammanhang som olika lärandeaktiviteter presenteras i. Vidare pekar forskningen på att stereotypa föreställningar om kön i stor utsträckning tillåts styra förskolans vardag, trots att kön har väldigt lite betydelse för barnen själva, och att könsstrukturella mönster återspeglas i förskolan på ett ofta omedvetet sätt. Forskningen pekar vidare på vikten av att personalen bekräftar barnet och skapar en miljö och ett klimat som främjar ett interkulturellt förhållningssätt.*

Personalen berättar att de får information om barnens erfarenheter, intressen och behov vid inskolningen. Vid inskolning av barnen är föräldrarna aktiva, det sker en så kallad gruppinskolning med tre till fyra barn samtidigt. Föräldrarna är med hela tiden under inskolningsveckan. Det upplevs mycket positivt av personalen. Personalen lär känna barnen och föräldrarna och de kan anpassa verksamhet utifrån barnets olika behov och intressen.

Personalen beskriver att vid utvecklingssamtalen får föräldrarna information om barnens sociala, språkliga och motoriska utveckling och lärande. Även barnens intressen och deras förmåga att påverka verksamheten får komma till uttryck under samtalet.

Ett exempel på hur personalen anpassar verksamheten efter barnens behov är att vid olika temaarbeten får barnen vara med och bestämma utifrån sina intressen. Det kan exempelvis vara ett barns intresse för olika sagofigurer, olika yrken, leksaker mm. Utifrån barnens önskemål och intresse genomförs olika teman som de arbetar med.

Om något barn på förskolan är i behov av särskilt stöd kan personalen vända sig till den specialpedagog som finns för att få råd och vägledning. Specialpedagogen utreder tillsammans med personalen barnets behov och upprättar också en handlingsplan. Hon handleder personalen i deras arbete, ger tips och stöttar samt är också en bra diskussionspartner i pedagogiska frågor. Det finns även ett centralt resursteam att tillgå där kurator, psykolog och en språk- och talpedagog ingår. Detta team kopplas in vid behov efter signaler från personal och förskolechef.

Förskolan ska enligt läroplanen bidra till att barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål. På förskolan finns det barn med annat modersmål än svenska, men inget av dessa barn får något modersmålsstöd. Det finns ingen plan eller strategi på förskolan för hur personalen ska ge barnen stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet eller att kunna utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Jämställdhet och genusarbete

Enligt läroplanen ska förskolan motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor. Personalen på förskolan säger att detta är något som de är medvetna om och att de försöker att tänka på i det vardagliga arbetet med barnen. Det finns en medvetenhet hos personalen att språkbruket har betydelse och de uttrycker att det är viktigt med tonfall när man talar med flickor och pojkar.

Personalen berättar att en tidigare anställd med kunskap inom genusområdet fick dem att börja reflektera bland annat över hur deras tonfall och språkbruk var i samtal med barnen. Numera tänker de på hur de agerar och tilltalar barnen. Ett exempel är att de inte ger kommentarer eller komplimanger till flickor eller pojkar när det gäller deras klädsel. Tidigare kunde de ge kommentarer till flickor genom att säga att de hade "söta klänningar, skor", eller dylikt. Enligt personalen leker barnen med varandra oavsett kön och personalen uppmuntrar pojkarna vid flertalet tillfällen att leka med barbie-dockor på samma sätt som de uppmuntrar flickorna att exempelvis snickra.

Vidare uppger personalen att de jobbar med så kallade aktivitetskort, vilket innebär att barnen slumpmässigt får dra ett kort på en aktivitet och med vem de ska göra aktivite-

ten. Barnen får då vara tillsammans med varandra oavsett kön och aktivitet. Personalen uppger att detta har medfört att flickor och pojkar numera leker mer tillsammans.

En annan planerad aktivitet i arbetet med genus är att förskolan startat upp en pojk- och en flickgrupp för att personalen anser att många flickor behöver få mer utrymme. Barnen får jobba med hur man är en bra kompis, och de pratar även mycket om känslor och lär sig att sätta ord på dem. Personalen berättar att de blivit mer medvetna, men att de fortfarande har mycket kvar att lära.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Sunnanängs förskola arbetar för att uppmärksamma och bekräfta varje enskilt barns intressen och behov. Förskolan har goda intentioner att utveckla sitt arbete med att motverka traditionella könsroller och könsroller. Förskolan behöver dock utveckla sitt arbete med att stärka den kulturella identiteten hos barn med utländsk bakgrund och medverka till att de får möjlighet att utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Arbetet med implementering av det förstärkta pedagogiska uppdraget

---

*Förskolan har fått ett förstärkt pedagogiskt uppdrag i den reviderade **läroplanen** som började gälla samtidigt med den nya **skollagen**, där förskolan nu är en egen skolform. **Läroplanen** har förtydligats framförallt i avsnittet om utveckling och lärande. Den beskriver vidare förskolläraernas förtydligade ansvar för att arbetet i barngruppen genomförs så att läroplanens intentioner uppfylls. Arbetslagets roll och ansvar blir också tydligare definierat. Dessutom har förskolechefens ansvar förtydligats i såväl skollag som läroplan, bland annat när det gäller personalens kompetensutveckling.*

***Forskning och beprövad erfarenhet** visar att personalens pedagogiska kompetens, kunskap och engagemang är centrala komponenter för att kunna skapa en god pedagogisk miljö som stimulerar barns lärande. Gynnsamma strukturella villkor har visat sig viktiga men de är inte avgörande och inte heller en garanti för god kvalitet. I förskolor där verksamheten håller hög kvalitet finns en pedagogisk medvetenhet och ett professionellt förhållningssätt.*

I Örnsköldsviks kommun är implementeringen av den reviderade läroplanen och nya skollagen i sin linda. Personalen på Sunnanängs förskola har fått läroplanen för inläsning, som de har deltagit i samt en halv dags föreläsning om den reviderade läroplanen och den nya skollagen. Personalen uppger att detta arbete behöver fördjupas ytterligare. På förskolan finns som tidigare nämnts kontaktpersoner i pedagogiska frågor, som har en samordnande funktion. De träffar de andra kontaktpersonerna för förskolan i skolområdet en gång i månaden, då de diskuterar den reviderade läroplanen. Kontaktpersonerna är en länk mellan förskolechefen och personalen. Deras roll är att sprida de kunskaper de fått till de övriga i arbetslagen. Förskolechefen säger att imple-

menteringen av läroplanen har kommit i andra hand, och de har inte gjort någon "djupdykning" i den ännu. Hennes målsättning är att de inom kort ska kunna börja diskutera läroplanen och andra pedagogiska frågor. Hittills har förskolechefen prioriterat att samverka mellan arbetslagen ska förbättras och att få förskolan att "bli en förskola".

Vid Skolinspektionens besök har förskollärare och barnskötare samma tilldelning av planeringstid, som är tre till fyra timmar varje vecka. Enligt personalen ser det olika ut mellan avdelningarna och utifrån arbetslagets behov. Det pågår en diskussion om de förändrade rollerna enligt den reviderade läroplanen inom arbetslagen, men enligt intervjuer har i praktiken inte något förändrats i personalens arbete. Förskolechefen och personalen menar att på de avdelningar där både förskollärare och barnskötare tjänstgör är detta ett känsligt område att diskutera. På huvudmannanivå pågår ett arbete att differentiera planeringstiden för förskollärare och barnskötare.

Det framkommer att det finns en osäkerhet kring vad den förtydligade läroplanens intentioner betyder praktiskt för arbetet. Enligt styrdokumentet är det ytterst förskolechefens ansvar som pedagogisk ledare och chef att verksamheten bedrivs i enlighet med målen i läroplanen och uppdraget i dess helhet.

Kompetensutvecklingsinsatser som genomförts för all personal inom förskolan i kommunen är pedagogisk dokumentation och praktisk IT- och mediakompetens (PIM). Ytterligare kompetensutveckling som genomförts är att två förskollärare läst kurser inom ramen för förskolelyftet med inriktning matematik, samt två personal som utbildats i samtals teknik. Personalen efterlyser mer kompetensutveckling inom lärandeområdena naturvetenskap och teknik.

Personalen på förskolan har inte någon individuell kompetensutvecklingsplan, utan de kan vid medarbetarsamtalen önska den kompetensutveckling de är intresserad av. Utifrån avdelningarnas behov och önskemål avgör förskolechefen vilken typ av kompetensutvecklande inslag som behövs för verksamheten och vilka ur personalen som ska delta.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Sunnanängs förskola saknar en uttalad strategi för hur implementeringen av den reviderade läroplanen ska genomföras. Personalens kompetens och kompetensutveckling i förhållande till det förtydligade uppdraget behöver förstärkas. Vidare behöver förskolechefen ta ansvar för att implementering av den reviderade läroplanen och förskolan i den nya skollagen genomförs så att den får genomslag i den dagliga verksamheten på förskolan.

Ledning av förskolans pedagogiska arbete

---

*I enlighet med **skollagen** ska det pedagogiska arbetet vid en förskoleenhet ledas och samordnas av en förskolechef. Förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation. Som förskolechef får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt. **Läroplanen** föreskriver att förskolechefen har ansvar för att förskolans arbete bedrivs i enlighet med läroplanen och uppdraget i dess helhet. Förskolechefen har ansvar för förskolans kvalitet.*

***Forskning och beprövad erfarenhet** pekar på pedagogiskt ledarskap och pedagogisk samsyn som nyckelfaktorer för kvalitet. Utgångspunkten för ett positivt genomförande av en strategi och verksamhetsplan är enligt forskning att det finns en gemensam vision/målbild. Dessutom krävs att denna målbild är så eftersträvansvärd för medarbetarna att de har en stark motivation att arbeta för att realisera den. För ledaren handlar det om att ha förmågan att skapa denna målbild tillsammans med sina medarbetare, samt att kunna förklara vilka fördelar och möjligheter som den innebär för den enskilde medarbetaren. Chefen är enligt skolledarforskning en nyckelperson för god kvalitet, som aktiv ledare av det pedagogiska arbetet.*

Förskolechefen har varit ansvarig för Sunnanängs förskola sedan tre år. Förskolechefen ansvarar för ytterligare en förskola, samt för pedagogisk omsorg i området, vilket innebär ledningsansvar för totalt 45 personal. Förskolechefen har utsett två kontaktpersoner som dels har till uppgift att vara en informationslänk mellan förskolechefen och arbetslagen och dels tillsammans med förskolechefen utveckla och driva pedagogiska frågor. Förskolechefen är väl insatt i förskolans verksamhet och leder den pedagogiska verksamheten bland annat med hjälp av de två kontaktpersonerna. Förskolechefen har genomgått den statliga rektorsutbildningen och tjänstgjort som rektor i 19 år. Hon ingår i Domsjö skolområdets ledningsgrupp tillsammans med två övriga förskolechefer, rektorer och en skolområdeschef. Vidare träffar hon förskolans kontaktpersoner en gång i veckan

Förskolechefen har deltagit i Skolverkets konferenser om den reviderade läroplanen och den nya skollagen. Hon har haft en kort introduktion och delat ut läroplanen till all personal. Någon diskussion om vad det pedagogiska arbetet utifrån läroplanens mål, riktlinjer och intentioner innebär för arbetslagen, har ännu inte genomförts. Enligt intervjuer pågår arbetet och fördelning av arbetsuppgifterna i arbetslagen som tidigare.

Förskolechefen har stort förtroende hos personalen. Som tidigare nämnts är hennes målsättning och strävan att Sunnanängs ska bli en enhetlig förskola. Förskolechefen anser sig ha god kännedom om verksamheten, vilket även bekräftas av personalen. Förskolechefen har sitt tjänsterum på den andra förskolan som hon är ansvarig för, och finns på Sunnanängs förskola en gång i veckan, däremellan nås hon på telefon eller mail. Förskolechefen vill vara mer närvarande och leda den pedagogiska utvecklingen.

Skolinspektionen konstaterar dock att förskolan saknar en strukturerad planering för utveckling av det pedagogiska arbetet utifrån läroplanens mål, riktlinjer och intentioner.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att förskolechefen har kännedom om verksamheten och har intentionen att vara en närvarande ledare, men det arbetssättet är inte genomfört i praktiken. Förskolechefen behöver i högre utsträckning ta ett större ansvar för förskolans pedagogiska arbete och utveckling mot de nationella målen.

Kvalitetsarbetet – uppföljning, utvärdering och utveckling

Läroplanen anger att förskolans kvalitet kontinuerligt och systematiskt ska dokumenteras, följas upp, utvärderas och utveckla, i syfte att ge bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande för barnen. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande, delaktighet och intresse för de olika målområdena. Syftet är att kvalitetsarbetet ska urskilja de aspekter i förskolans verksamhet som kan ha betydelse för barns välbefinnande, lek, utveckling och lärande och därmed vilket utvecklingsarbete som behöver göras över tid. All form av utvärdering ska utgå från ett tydligt barnperspektiv.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att hög kvalitet i förskolan bidrar till bättre kognitiv och social utveckling och lärande för barnen. Ett helhetsperspektiv på kvalitetsarbetet innebär att förskolans kvalitet betraktas som system av samspel mellan vuxna och barn, mellan barnen själva, de miljöer och material som finns på förskolan och de pedagogiska processerna och läroplanens mål. Det handlar också om att observera, dokumentera, reflektera och analysera såväl kring varje barns utveckling och lärande, som verksamheten i sin helhet, för att kunna genomföra förbättringar i förskolans pedagogiska arbete.

Uppföljning av barns utveckling och lärande

Den dokumentation av varje enskilt barn som finns på förskolan är barnens portfoliepärm. Strukturen i barnens pärmar består av olika flikar: "Det här är jag, Min familj", svenska, matematik mm. Dokumentationen kan bestå av barnens teckningar, foton och texter. Det som dokumenteras i pärmen är mestadels skapande och görande, inte så mycket av barns lärande och utveckling. På personalmöten diskuterar personalen om vad pärmen ska innehålla och de nämner vikten av att synliggöra lärandet. Förskolan dokumenterar mindre nu än tidigare och detta beror på tidsbrist, enligt personalen.

Personalen fotograferar med jämna mellanrum barnens vardagsaktiviteter, och bilderna visas i fotocollage. I hallen på varje avdelning finns en digital bildskärm som visar barnens dagliga aktiviteter. Enligt personalen är föräldrarna positiva till detta. Ett annat

mycket uppskattat inslag är att personalen med jämna mellanrum visar barnens portfoliepärm för föräldrarna på så kallat föräldrafika. Dessa stunder brukar vara mycket välbesökta och omtyckta.

Skolinspektionen uppfattar att det finns en intention hos personalen att utvärdera vad barnen lärt sig samtidigt som det finns en osäkerhet om hur de ska gå till väga. Personal och förskolechefen anser att dokumentation av barns lärande är ett utvecklingsområde och enligt förskolechefen kommer det att ske en förbättring när all personal har gått kursen pedagogisk dokumentation. Förskolechefen är medveten om att det kommer att behövas tid för att kunna arbeta kontinuerligt med dokumentation och reflektion i verksamheten.

Utvärdering och utveckling av verksamhet arbete

Verksamheten på Sunnanängs förskola utvärderas och följs upp en gång per år innan sommaren. Det som utvärderas årligen är i huvudsak praktiska saker, som exempelvis schemaläggning, matsituationer mm. Det sker ingen skriftlig utvärdering utan endast muntligt mellan personalen. Förskolechefen och personalen uppger att det är en stor brist och att de behöver komma vidare i sitt arbete. De säger vidare att det är viktigt att all personal förstår syftet med utvärdering och att barnen görs delaktiga.

Personalen uppger vid intervjuerna att de inte har något bra system för att dokumentera varje barns utveckling och lärande och att det finns en osäkerhet på hur det ska utformas. Enligt personalen synliggörs inte barnens utveckling på ett tydligt sätt. Detta leder till att det inte sker någon systematisk dokumentation av det enskilda barnets lärande, vilket i sin tur leder till att det blir svårt att utvärdera verksamheten. Utbildningsdepartementets informationsmaterial beskriver syftet som att den kunskap som varje enskilt barn förvärvat ska vara ett underlag för verksamhetens fortsatta utveckling samt för varje barns fortsatta utveckling och lärande. Det är av yttersta vikt att inte bedöma, skildra eller jämföra barns kunskaper.⁴

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att förskolan behöver utveckla sitt arbete med att följa och dokumentera varje barns utveckling och lärande i förhållande till läroplanens mål. Vidare måste förskolechefen och personalen utveckla sitt arbete med att få en samlad bild av barnens utveckling och förändrade kunnande för att kunna utveckla förskolans verksamhet mot läroplanens mål att sträva mot. Även förskollärarens roll i förhållande till uppföljning, utvärdering och utveckling behöver bli tydligare och synliggöras i den verksamhet som bedrivs.

---

⁴ Förskola i utveckling. Bakgrund till ändringar i förskolans läroplan.2010. Utbildningsdepartementets informationsmaterial U 10.027

Syfte och frågeställningar

I skollagen som började gälla från den 1 juli 2011, samt i den reviderade läroplanen för förskolan, förtydligas och förstärks förskolans uppdrag att arbeta med utveckling och lärande. Samtidigt har en tydligare ledarroll utmejslats på chefsnivå och tydligare ansvar för förskollärare. Arbetslagets roll har också förtydligats.

Fokus i denna granskning är därför hur förskolan arbetar med det förstärkta pedagogiska uppdraget, framförallt utifrån läroplanens avsnitt 2.2 Utveckling och lärande, som beskriver vad och vilka innehållsområden förskolans verksamhet ska inriktas på när det gäller barns utveckling och lärande. De tre centrala frågeställningarna i granskningen är:

Hur arbetar förskolan för att stimulera och utmana barns utveckling och lärande utifrån målen och riktlinjerna i läroplanen?

Här har Skolinspektionen granskat hur förskolepersonalen medvetet tar sig an det nationella uppdraget. I fokus står barns språkliga och kommunikativa utveckling och lärande, den matematiska utvecklingen och lärandet, samt naturvetenskap och teknik. Vidare har granskats om barnen i förskolan möts av ett interkulturellt och jämställt förhållningssätt där olika erfarenheter, kunskaper, förmågor, intressen och bakgrund hos barnen tas tillvara i det pedagogiska arbetet. Det innefattar på vilka sätt förskolan utformar sin verksamhet så att den anpassas till barnen och anknyts till deras erfarenhetsvärld och hur förskolepersonalen skaffar sig kunskap om detta, samt personalens förhållningssätt och medvetenhet på förskolan.

På vilka sätt följer förskolan upp barns utveckling och lärande?

Här avses hur förskolan dokumenterar och gör uppföljningar av de förutsättningar som verksamheten ger för utveckling och lärande, samt hur personalen arbetar för att utveckla verksamheten, utan att bedömning av enskilda barn står i centrum. Det handlar om hur förskolan gör för att följa varje barn i syfte att kunna utveckla verksamheten och hur förskolan får syn på barns förändrade kunnande. Vidare har granskats på vilka sätt dokumentation, uppföljning, utvärderingar och analyser används för att utveckla arbetet så att varje barn får bästa möjliga förutsättningar för utveckling, lärande och delaktighet och om förskolan ger goda villkor för lärandet utifrån läroplanens intentioner.

Hur säkerställer förskolechefen att förskolan implementerar det förstärkta pedagogiska uppdraget i sin dagliga verksamhet?

Inom ramen för den här frågeställningen har Skolinspektionen granskat om uppföljningar, utvärderingar och analyser görs för att systematiskt och kontinuerligt förbättra och utveckla verksamheten. Vidare har syftet varit att belysa hur förskolans personal

tar sin an det förstärkta pedagogiska uppdraget och hur förskolan arbetar med de förtydligade roller som förskolechef, förskollärare och arbetslag fått, samt vilka former, rutiner och strukturer som finns för att utveckla det pedagogiska arbetet för att främja samtliga barns lärande och utveckling i förskolan.

Metod och material

Inför besöket på respektive förskola har en dokumentanalys gjorts utifrån ett antal dokument, som begärts in från såväl förskolan som från huvudmannen. Dokumentationen har bestått av t ex huvudmannens och förskolans plan för årets verksamhet och utvecklingsarbete, systematiskt kvalitetsarbete, kompetensutvecklingsplanering och utbildning hos personalen, implementeringsinsatser, samt barnantal och åldrar. På så sätt har Skolinspektionen fått en inledande bild av förskolans verksamhet.

Vid besöket har miljö- och samspeleobservationer genomförts på förskolan som helhet, samt på en fokusavdelning. Syftet med observationerna har varit att inspektörerna kunnat skapa sig en generell bild av material och miljö, samt arbetet på förskolan, och särskilt få en mer tydlig bild av den pedagogiska verksamheten på en avdelning. Förskolepersonalen har vidare intervjuats i olika grupper eller individuellt; fokusavdelningens personal, personal från övriga avdelningar, personer med särskilda ledningsuppdrag på förskolan, samt intervju med förskolechefen. Syftet med intervjuerna har varit att få en fördjupad bild av hur förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget ser ut i den dagliga verksamheten. Samtlig insamlad information har sedan analyserats inför Skolinspektionens tolkning och bedömning.

Relevanta författningstexter

Skollag (2010:800)

1. Kap. Inledande bestämmelser, 4 §, 5 §, 6 §, 7 §
2. Kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 8 §, 9 §, 10 §, 11 §
4. Kap. Kvalitet och inflytande, 4 §, 5 §, 6 §
8. Kap. Förskolan, 2 §, 8 §, 11 §

Läroplan för förskolan Lpfö 98 reviderad 2010

1. Förskolan värdegrund och uppdrag
2. Mål och riktlinjer
  - 2.2. Utveckling och lärande
  - 2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling
  - 2.7 Förskolechefens ansvar